

IV ВАНДЕМ'ЕР VII РІК

Вони рухаються тьмяними коридорами поміж тьмяних кімнат, своїм виглядом нагадуючи надгробки. Усе через довгий габіт, який не видає жодного поруху та приглушеного човгання по кам'яній плитці. Через довгий габіт, який маскує порух та приглушене човгання по кам'яній плитці, здається, ніби вони плинуть, немов якась зовнішня сила рухає їх тьмяними коридорами поміж тьмяних кімнат. Вони обмінялися кивками.

Сестра Перпетуя гадає, що мусить мати такий самий вигляд, адже носить такий самий довгий габіт із такою самою білою корнеткою з білими крильцями на маківці. Гадає, що також мусить мати вигляд, ніби якась зовнішня сила рухає її тьмяними коридорами поміж тьмяних кімнат, що, як вона гадає, почасти правда. Любов? Бог? Бог і є любов, звісно ж. Про це свідчать хрести на стінах. Про це свідчать сестри, які плинуть коридорами у білих корнетках.

Минає, чи то пак минав, День осіннього крокусу. Коли вона востаннє визирала з вікна, на вулиці переіщив дощ, у якому потопали кіптяві карнизи та притлумлені вечірні вогні міста.

На стінах висять прибиті хрести, вікон обмаль, а ті, що є, зовсім крихітні та ґратовані на цьому поверсі. У цьому місці легко втратити лік часу. Однак вона добре знає, котра зараз година. Знає, що вже близько опівночі, адже її покликали туди, де сестра Амандін наглядає за пацієнтом, за яким завжди потрібно наглядати.

Сестра Амандін виструнчено сидить на стільці в коридорі. На колінах тримає розгорнутий молитовник.

— Не змикайте очей, — каже сестра Амандін.

— Чому? — запитує сестра Перпетуя.

— Вічно ці безглузді запитання, — сказала сестра Амандін. — Тому, що за ним завжди потрібно наглядати.

— Але ж ви дивитеся у книжку. І зовсім не наглядаєте за ним.

Сестра Амандін згортає молитовник та міцно стискає вуста.

— Пацієнту дали опіумну настоянку, — відповідає вона, — від болю. Зараз спить. І він про всяк випадок прив'язаний до ліжка.

— Чому? — питає сестра Перпетуя, а тоді додає: — Це ж й мала на увазі. Для чого такі запобіжні заходи? Громадянин-лікар Тіссє каже, що він однозначно помирає.

Сестра Амандін поволі нахилилася вперед на стільці. Почервонілі руки з великими кісточками досі стискають маленький молитовник.

— Хочете сказати, ви нічого не чули? — запитала вона.

— Почуте, — відповіла сестра Перпетуя, — ледь назвеш правдою. Це ледь назвеш правдою про будь-яку людину.

* * *

Без поспіху, позіхаючи, сестра Амандін крокує коридором. І так, жодного помітного поруху, човгання приглушене, немов вона плине кам'яною плиткою до свого вузького ліжка в гуртожитку.

Сестра Перпетуя сідає. Стілець повернутий до дверей палати пацієнта. До сестри доходили чутки, що чоловік із цієї палати якось з'їв маленьку дитину. На цьому, звісно ж, історія не закінчувалася. Він чимало чого з'їв. Були корки та каміння. Змії та вугри. Собаки та коти. Живі. Вона чула, що люди збиралися на ринкових площах та ярмарках

подивитися, як він зубами розпорює животи цуценят. Біля шарманщиків та дівчат із жовтими квітами у волоссі. Віряни приходили поспостерігати за його бузувірством.

Ще, як вона чула, він поглинав такі кількості їжі, що здавалися просто неможливими. Цілісінький бушель* яблук одне за одним. Казали, заледве зупинявся віддихатися. Три здоровецькі м'ясні пироги, чотири галони** молока, тридцять фунтів*** яловичих легень і печінки. Кишковий сік аж стікав по підборіддю. Справжнісіньке чудо медицини. Це видовище рідкісної мерзенності ошелешувало навіть у ті часи, коли вулицями урочисто носили відрубані голови під вигуки «Віват!»†.

Він не хотів бути таким (хай там на що він хворів), пішов до лікаря і сказав: «Вилікуйте мене». Усе це чула сестра Перпетуя. Лікар справді намагався його вилікувати й опіумною настоянкою, і яйцями, і клізмами. Та поки добрий лікар бавився з п'явками, пацієнт сновигав лікарнею, як нічна тінь, і сягнув нової міри порочності там, де відкрито лежало й пашіло людське м'ясо...

Сестра Перпетуя жалкує, що й собі не взяла молитовника. Поправляє кіртл. Кидає погляд на черевики. Роздивляється нігті. Такі, як і мають бути, такі, як і все її тіло — короткі,

* Бушель — одиниця об'єму, що використовується для вимірювання обсягів сипучих та рідких матеріалів: зерна, фруктів або рідин. Бушель яблук дорівнює приблизно 20–24 кг.

** Галон — одиниця об'єму, що використовувалася для вимірювання рідин до переходу на метричну систему в 1795 році. Обсяг становить приблизно 3,8 літра.

*** Фунт — одиниця ваги, яка дорівнює приблизно 0,45 кг.

† Такі показові демонстрації покарання ворогів відбувалися протягом усієї Французької революції, однак сягнули піка під час якобінського терору (1793–1794), коли революційний уряд активно провадив публічні страти гільйотиною. Натовпи нерідко виявляли фанатичне захоплення такими подіями.

округлі, чисті. Оглядає коридор — ліворуч, тоді — праворуч. Знову дивиться на ледь прочинені двері палати — між дверима й одвірком лишень сама порожнеча. Смуга чорноти.

Коли вдивлятися вже бракне сили, сестра Перпетуя нашорошує вуха. Опівночі на подвір'ї задзвонили дзвони, однак після того западає тиша. Деся неподалік, либонь, щось крапає. У стару лікарню поволі просочується зовнішній світ. Крап. Можливо, дощ стікає в цеберко, або ж кров у миску. Хай там як, годі й думати, що це розважить її до самого світання. Краще вже, запевняє вона сама себе, перебути ніч тут, на самотині та у спокої, аніж у спочивальнях. Спочивальнях, де пацієнтам дають номери замість імен, де повітря кислішає від їхнього уривчастого дихання, де хворі злидарі прокидаються від свого крехтання. Ні. Тут вона наодинці з думками. Навіть промовляє їх уголос. Краще вже тут, ніж у спочивальнях. Кепська з неї черниця. На мить їй спадає на думку просто розважитися і промовити це вголос: «Кепська з мене черниця». Та врешті вирішує не робити того.

У найдальшому кінці коридору видніється вікно. Сестра Перпетуя підводиться, бере ліхтар з алькова у стіні та поволі рухається до нього. Нічого не бачить, адже вже північ, але дощ приємною мелодією вистукує в шибку. Вона опускає голову та притискає її до холодного скла. Саме тоді позаду лунає звук.

Вона обертається на місці. Звук нагадував скрип. Або ж дихання. Коридор порожній, полум'я свічки не мерехтить, немов застигло, усі двері зачинені. Як і було. Окрім, звісно ж, тих дверей, четвертих. Дверей пацієнта. *За ним завжди потрібно наглядати.* А якщо той звук був насправді не скрипом чи диханням, а проханням допомогти? Вона ж сестра милосердя. У білій корнетці. Хіба ж вона не зобов'язана піклуватися? Повагом і без зайвих звуків простує назад

коридором та сідає на місце, схрестивши руки на колінах. Пильно розглядаючи чорноту палати, вона прислухається. Так. Так, чує його. Його дихання. Повільне, глибоке. Ротом. Скільки ж чуток про нього повелося! Вона чула про гігантських східних змій, які здатні повністю ковтнути людину. Байдужі очі. Пістрява шкіра повторює обриси їхньої зодобиці, доки вони звиваються у багнуці та перетравлюють їжу.

Сестру Перпетую не назвеш вченою жінкою або жінкою з широкими знаннями медицини, попри її нинішню роботу. Однак вона знає і дотримується тих біологічних норм, які здаються самоочевидними. Простір тіла не безкінечний, є межа його місткості. Якщо щось входить, то мусить і виходити, будь-яким способом. Тож як усі чутики про цього чоловіка можуть бути правдивими? Тридцять фунтів легень і печінки? А тепер ще й дитина. У голову не лізе. Вона припускає, що чоловік *може* з'їсти дитину за раз, залежить лише від відносних розмірів чоловіка й дитини. У деяких дітей із лікарні, кістлявих і поморених голодом, м'яса не більше, ніж у великої гуски. Вона думає про давніх королів давніх часів, усіх цих Генріхів, усіх Карлів Великих, які запихали птаха у птаха, а тоді смажили, поливаючи медом. Та не можна порівнювати дитину й гуску. Чому? Тому що людина створена за образом та подобою Божою, а гуси — ні, тож тіло людини, будь-якої людини, потрібно шанувати? Тому що ні гусці, ні курці невідоме спасіння? Вона рада, що знайшла невеличку тему для роздумів, щоб хоч чимось себе зайняти. Як же Ной після потопу? *Все, що рухається й живе, буде вам на їжу: так, як дав я вам усі зелені рослини**. *Якщо не споживатимете тіло Чоловічого Сина й не питимете його кров, не матимете життя в собі***, велів Ісус. Що ж. Утім, вона впевнена: існують й інші слова, інші

* Книга буття 9:3. Тут і далі Біблія в пер. І. Хоменка.

** Євангелія від Йоана 6:53.

уривки. Пророцтво про ізраїльтян, про те, що, покинувши Бога, вони...

Знову. Знову цей звук, тільки цього разу чіткіше, гучніше. Так. Квиління, стогін долинає з відчинених дверей. Від пацієнта. Сестра Перпетуя відчула, як тілом пронеслося тремтіння. У нього гострі зуби від природи, як у собаки? Чи, може, він їх підпиляв? Пальці правої руки сковзають під рукав і щипають м'яку нижню частину зап'ястя. Так, що аж відчувається вібрація вен. Тут і гострих зубів не треба, щоб її прокусити. Взагалі не треба докладати зусиль.

Знову стогін. Обов'язок кличе зайти в кімнату або ж покликати громадянина-лікаря Тіссє. Він у своїй кімнаті поверхом вище. Можливо, спить чи сидить над книгами. Та зрештою, це ж не звичайний пацієнт. Можливо, Тіссє і хотів би, щоб його покликали. Вона підводиться з крісла. Щойно повертається спиною до дверей, згадує: *за ним завжди потрібно наглядати*. Вона не може піти. Її проймає досада. Можливо, страх.

— Агов? — вигукує сестра Перпетуя, повертаючись у дальній кінець коридору. — Хто тут?

Тиша. Не встигає скласти слова докупи, а вже знає: вона залишилася з ним сам на сам. Лікарі сплять. Сестри йдуть брудними, залитими місячним сяйвом коридорами спочивалень та палатами для жебраків, куди дівчата, яких витягнули з річки з важким камінням у кишенях закаляних суконь, приходять помирати під суворим взором матері-настятельки. На самоті. *Бо Бог дав нам не духа страху, а сили, любови й поміркованости**...

Сестра Перпетуя відчиняє двері та стає на порозі.

1772 РІК. ЛАЗАРЕВА СУБОТА

Батько ТАРРАРА ПОМИРАЄ того самого дня, коли Таррар народжується. У суботу святого Лазаря (якогo Ісус Христос через чотири дні воскресив) та його добрих сестер святої Марти і святої Марії Віфанської. Усі п'яні від солодкого сидру. І через те, що всі п'яні, батько Таррара помре.

Свята не минають без бійок. Свята і весілля. Хлопці з одного села приносять дрючки та ломаки бити хлопців із сусіднього села — і весь цей гармидер перетворюється на справжню розвагу. Так вони дорослішають і стають чоловіками. Так велося ще за їхніх батьків і в старі часи ще за їхніх дідів, коли дерева густо вкривали половину левад, вовки вмiли розмовляти і деколи носили капелюхи, а Мартін Лютер був не більш ніж пекельним мерехтінням в очах Сатани.

Однак сьогодні бійка розпочинається, і їй не видно кінця-краю, адже один із хлопців, Таррарів батько, витягує ножа. Принаймні Антуан завважив, як щось блиснуло в руці. Принаймні Ігнес заволав: «НІЖ!». Тож тепер парубки щосили духопелять хлопчину, який витягнув ножа і який, імовірно, скоро стане батьком Таррара. Ніхто не наважується втрутитися. Якийсь час хлопці ще дуплять його і врешті зупиняються. Харкають на нього, обзивають псом шолудивим, сучим сином, а тоді чвалають геть шукати сидр.

Западає ліловий, навдивовижу яскравий вечір. Хлопець, батько Таррара, ворушиться. Випльовує два рожеві зуби

* Друге послання апостола Павла до Тимотея 1:7.